

Ihmisoikeuskeskus

Toimintasuunnitelma vuosille 2012-2013

1. Ihmisoikeuskeskuksen perustaminen, ihmisoikeusvaltuuskunnan asettaminen ja niiden lakisääteiset tehtävät

1.1. Ihmisoikeuskeskus

Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan tavoitteena on edistää ja turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista kansallisella tasolla. Ihmisoikeuskeskus pyrkii vahvistamaan perus- ja ihmisoikeusmyönteistä ilmapiiriä Suomessa. Keskus myös seuraa ja arvioi, tarvittaessa kriittisesti, julkisen vallan ja muiden toimijoiden toimintaa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi ja edistämiseksi. Lisäksi keskus toimii yhteistyö- ja tiedonvaihtokanavana alan toimijoille Suomessa ja kansainvälisesti.

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisesta säädettiin lailla (Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä, muutos 20.5.2011/535), joka astui voimaan 1.1.2012. Toiminta käynnistyi 1.3.2012, jolloin Ihmisoikeuskeskuksen johtaja aloitti tehtävänsään. Keskuksen kaksi asiantuntijaa aloittivat viroissaan toukokuun 2012 aikana. Ihmisoikeuskeskus on toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton, mutta hallinnollisesti osa Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaa.

Ihmisoikeuskeskuksen toiminta käynnistetään vuoden 2012 aikana ja vuosi 2013 on ensimmäinen kokonainen toimintavuosi. Päähuomio toiminnan ensimmäisenä vuotena on – käytännön perustamistoimien lisäksi - Ihmisoikeuskeskuksen tunnetuksi tekemisessä ja yhteistyömuotojen kehittämisessä sekä Eduskunnan oikeusasiamiehen että muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa.

1.2. Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on lain perusteella:

- edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatus- ja tutkimusta,
- laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta,
- tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi,
- osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja
- huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Keskus ei käsittele kanteluja eikä muitakaan yksittäistapauksia, jotka kuuluvat ylimpien laillisuusvalvojien toimivaltaan.

1.3. Ihmisoikeusvaltuuskunta ja sen tehtävät

Ihmisoikeusvaltuuskunta nimitettiin Eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksellä 29.3.2012 ja se kokoontui ensimmäistä kertaa 26.4.2012.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan tehtäviin kuuluu lain ja sen esitöiden perusteella:

- toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä,
- käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja
- hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimii valtuuskunnan puheenjohtajana.

Valtuuskunnassa käsitellään vuoden 2012 aikana Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman lisäksi muun muassa YK:n ihmisoikeusneuvostolle annettua Suomen toista määräaikaisraporttia (UPR), kansallisia perus- ja ihmisoikeusrakenteita sekä kuullaan asiantuntijoita ajankohtaisista asioista (yhdenvertaisuuslain valmistelu, EOA:n vuoden 2011 kertomus etc.).

Näiden teemojen ja asiakokonaisuuksien lisäksi Ihmisoikeusvaltuuskunta käy vuoden 2012 kokouksissa yleiskeskustelua oman toimintansa tavoitteista ja toimintatavoista lain ja sen esitöiden määräykset huomioon ottaen, ja laatii itselleen toimintasuunnitelman.

1.4. Kansallinen ihmisoikeusinstituutio

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisella ja valtuuskunnan asettamisella on pyritty luomaan Suomeen rakenne, joka yhdessä Eduskunnan oikeusasiamiehen lakisääteisten tehtävien kanssa täyttää Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymien nk. Pariisin periaatteiden mukaiset kansallisen ihmisoikeusinstituution vaatimukset. Näitä vaatimuksia ovat muun muassa itsenäinen ja riippumaton asema paitsi muodollisesti, myös taloudellisesti ja hallinnollisesti sekä mahdollisimman laaja tehtäväkuva ihmisoikeuksien edistämiseksi ja turvaamiseksi.

Ihmisoikeuskeskuksen toimintaohjelman lisäksi laaditaan kokonaisstrategia, joka kattaa koko Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution. Strategissa tulee määritellä yhteiset tavoitteet, toimintatavat ja yhteistyön muodot. Strategian valmistelu aloitetaan työvaliokunnassa syksyn 2012 aikana.

2. Ihmisoikeuskeskuksen tavoitteet ja toiminta

2.1. Yleistä

Ihmisoikeuskeskuksen lakisääteiset tehtävät ovat laajat, liittyen yleiseen perus- ja ihmisoikeuksien edistämistoimintaan kotimaassa, kuin myös kansainväliseen yhteistyöhön. Ihmisoikeuskeskuksella on hallituksen esityksen mukaan kuitenkin laaja harkintavalta sen suhteen, mihin konkreettisiin perus- ja ihmisoikeusasioihin tai tilanteisiin se kunakin ajankohtana katsoo tarpeelliseksi keskittyä tai kiinnittää esim. hallituksen huomiota.

Ensimmäisen toimintavuoden painopiste tulee olemaan kansallisen perus- ja ihmisoikeuksia koskevan yhteistyön ja tiedonkulun kehittämisessä, tiedotus-

toiminnassa sekä perus- ja ihmisoikeuksia koskevan koulutuksen ja kasvatuksen edistämässä. Myös kansainvälinen yhteistyö käynnistetään osallistamalla erityisesti kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden verkostojen toimintaan sekä kansainvälisellä että eurooppalaisilla tasolla. Käytävissä olevat niukat resurssit asettavat toiminnalle jossain määrin rajoituksia.

2.2. Yhteistyö

Ihmisoikeusvaltuuskunnan rooli on tärkeä laajapohjaisena yhteistyöelimenä ja sen tuomaa edustavuutta ja asiantuntemusta hyödynnetään. Valtuuskunnan toiminnan nopea käynnistäminen on ollut Ihmisoikeuskeskuksen keskeisimpiä prioriteetteja toiminnan alkuvaiheessa. Työn järjestämiseksi on jo ensimmäisessä valtuuskunnan kokouksessa perustettu työvaliokunta. Tarpeen mukaan perustetaan myös jaostoja temaattisten asioiden käsittelyyn ja valmisteluun. Näistä ensimmäisenä on perustettu ihmisoikeuskoulutus- ja kasvatusjaosto. Sähköistä yhteydenpitoa ja tiedonvaihtoa kehitetään valtuuskunnan ja Ihmisoikeuskeskuksen välille.

Yhteistyön muodoista ja tiedonvaihdosta on keskusteltu ja sovittu myös Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian kanssa mahdollisimman suuren hyödyn saamiseksi kummankin osapuolen asiantuntemuksesta ja yhteisissä tiloissa toimimisesta. Uudessa kesäkuussa 2012 hyväksytyssä Eduskunnan oikeusasiamiehen työjärjestyksessä on sovittu mahdollisuudesta antaa tehtäviä puolin ja toisin.

Kevään 2012 aikana on perustettu myös muita uusia ihmisoikeustoimijoita Ihmisoikeuskeskuksen ja ihmisoikeusvaltuuskunnan lisäksi. Maaliskuussa 2012 valtioneuvosto hyväksyi ensimmäisen kansallisen perus- ihmisoikeustoimintaohjelman, jonka täytäntöönpanon seuraamiseksi asetettiin kesäkuussa riippumaton Ihmisoikeustoimijoiden paneeli. Samana päivänä asetettiin myös Ministeriöiden yhteyshenkilöistä koostuva Valtionneuvoston ihmisoikeusverkosto.

Ihmisoikeuskeskus tekee yhteistyötä perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa. Tärkein yhteistyökanava on ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunta. Ihmisoikeustoimijoiden paneelin toimintaan osallistutaan asiantunti-

jana. Valtioneuvoston ihmisoikeusverkoston kanssa tehdään yhteistyötä muun muassa ihmisoikeuskoulutuksen ja kasvatuksen alalla.

2.3. Tiedotus ja viestintä

Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä keskeisimpänä tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta. Tiedottamiseen käytetään sekä perus- ja ihmisoikeusalan verkostoja että muita viestinnän keinoja.

Hallituksen esityksessä todetaan, että Ihmisoikeuskeskus voisi esimerkiksi luoda ja ylläpitää perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa tietopankkia. Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laatimisen yhteydessä keskusteltiin tarpeesta perustaa Suomeen perus- ja ihmisoikeusportaali, johon koottaisiin keskeiset ihmisoikeuksiin liittyvät viranomaislausunnot, selonteot, raportit, valvontaelinten loppupäätelmät ja suositukset, tuomioistuinten ja ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisut, eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytäntöä ja kansalaisjärjestöjen lausuntoja. Portaalissa voitaisiin antaa myös käytännön tietoa ja neuvoja oikeuksiin pääsemisestä ja käyttää hyväksi jo olemassa olevia verkkosivuja linkittämällä niitä portaaliin. Ihmisoikeuskeskus voisi ottaa tehtäväkseen erityisesti Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden seurannan ja niiden tunnetuksi tekemisen kotimaassa.

Myös muun viestinnän kehittäminen on tärkeää heti toiminnan alussa. Sekä viestinnän muotoja että kohderyhmiä mietitään, mukaan lukien sosiaalisen median käyttö viestinnässä. Vaikuttavuus edellyttää, että erilaiset kohderyhmät saavat tietoa erilaisin keinoin ja kielellä, jota he ymmärtävät. Myös viestinnän esteettömyys tulee turvata.

Ihmisoikeuskeskus selvittää edellytykset perustaa ja ylläpitää perus- ja ihmisoikeusportaalia sekä mahdollisuutta toimia erilaisilla sosiaalisen median areenoilla. Selvityksessä kartoitetaan tarpeet ja jo olemassa olevat sivustot päällekkäisen työn välttämiseksi ja sen varmistamiseksi, että Ihmisoikeuskeskus tarjoaa muun tiedon ohella käytännöllistä tietoa sitä tarvitseville ja edistää oikeuksiin pääsemistä.

**Ihmisoikeuskeskus järjestää kutsu- ja yleisötilaisuuksia tärkeiksi katso-
tuista aiheista ja mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä muiden ihmis-
oikeustoimijoiden kanssa.**

2.4. Koulutus, kasvatus ja tutkimus

Perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvä koulutus ja kasvatus ovat keskeisiä painopis-
tealueita ihmisoikeuskeskuksen työssä. Niiden suunnittelu ja tehokas toteutus
edellyttävät riittäviä tietoja nykytilasta. Suomessa ei ole kattavasti selvitetty
perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvän koulutuksen ja kasvatuksen tilaa. Mm. val-
tuuskunnan jäsenten asiantuntemusta tullaan hyödyntämään perus- ja ihmis-
oikeuksiin liittyvän koulutuksen kartoituksen tekemisessä, ja jo olemassa ole-
van tiedon keräämisessä ja yhteistyön kehittämisessä.

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on myös edistää perus- ja ihmisoikeuksiin
liittyvää tutkimusta. Tutkimusta perus- ja ihmisoikeuksiin liittyen tehdään use-
assa yliopistollisessa tutkimuslaitoksessa, joista keskeisimmät ovat myös
edustettuina ihmisoikeusvaltuuskunnassa. Nimenomaisesti ihmisoikeuksiin
keskittyneiden yksiköiden lisäksi perus- ja ihmisoikeuksia tutkitaan monissa
muissa tutkimuslaitoksissa. Ihmisoikeuskeskus toimii yhteistyössä perus- ja
ihmisoikeustutkimusta tekevien tahojen kanssa ja osaltaan edistää myös näi-
den keskinäistä yhteistyötä sekä Suomen ihmisoikeustilanteen kannalta rele-
vantin ihmisoikeustutkimuksen tekemistä.

**Ihmisoikeuskeskus tekee selvityksen ihmisoikeuskasvatuksen ja -
koulutuksen toteutumisesta Suomessa. Selvityksen pohjalta suunnitel-
laan jatkotoimenpiteet yhteistyössä keskeisten tahojen kanssa. Työn
suunnittelua ja ohjausta varten on perustettu valtuuskunnan yhteyteen
ihmisoikeuskoulutus- ja kasvatusjaosto.**

**Ihmisoikeuskeskus kartoittaa perus- ja ihmisoikeustutkimusta tekevät
tahot ja näissä käynnissä/suunnitteilla olevat hankkeet ja keskustelee
sen pohjalta kehittämistarpeista sidosryhmien kanssa.**

2.5. Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seuranta ja aloitteet

Toiminnassaan Ihmisoikeuskeskus pyrkii erityisesti nostamaan esille tärkeitä, mutta vähäiselle huomiolle jääneitä teemoja.

Ihmisoikeuskeskus laatii tarpeen mukaan selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa, tekee niiden pohjalta aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi.

Selvitystarpeita on vaikea ennakoida ja Ihmisoikeuskeskuksen täytyykin kyetä vastaamaan myös odottamattomiin haasteisiin ja pyyntöihin. Asiantuntemusta täytyy varautua hankkimaan myös ostopalveluina ottaen huomioon keskuksen vähäiset asiantuntijaresurssit.

Seuranta toteutetaan kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman 2012 - 2013 toteutumisen osalta osallistumalla ihmisoikeustoimijoiden paneelin työhön riippumattomana asiantuntijajäsenenä. Ihmisoikeusvaltuuskunnassa painotettiin seurannan tärkeyttä myös toimintaohjelman ulkopuolella jäävien asioiden osalta.

Suomen syyskuussa 2012 saatavien YK:n määräaikaisraportoinnin (UPR) suositusten täytäntöönpanoa seurataan systemaattisesti. Suomen vapaaehtoinen väliraportti ihmisoikeusneuvostolle annetaan vuonna 2014. Myös muiden kansainvälisten ihmisoikeusmekanismien antamien suositusten täytäntöönpanoa seurataan ja niistä pyritään tiedottamaan eri tavoin.

Ihmisoikeuskeskuksella ja valtuuskunnalla tulee olemaan tärkeä rooli Valtio- neuvoston Ihmisoikeuspoliittisen selonteon toteutumisen arvioinnissa ja uuden selonteon valmisteluprosessissa. Valtuuskunnan laajaa osaamista voidaan hyödyntää erityisesti kotimaan perus- ja ihmisoikeuskysymysten osalta.

Suomi on aktiivisesti osallistunut useiden ihmisoikeussopimusten ja niiden valinnaisten pöytäkirjojen neuvotteluihin. Suomella on kuitenkin ratifioimatta useita asiakirjoja ja sopimusvelvoitteiden toimeenpanossa on useassa yhteydessä

todettu olevan heikkouksia. Ihmisoikeuskeskus käy keskustelua ratifiointiprosesseihin liittyvistä ongelmakohtista sidosryhmien kanssa.

Ihmisoikeuskeskus osallistuu kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelman täytäntöönpanon seurantaan toimimalla riippumattomana asiantuntijana ihmisoikeustoimijoiden paneelissa. Ihmisoikeuskeskus seuraa aktiivisesti ihmisoikeuspoliittisen selonteon laatimista hyödyntäen valtuuskunnan laajaa kotimaan perus- ja ihmisoikeusosaamista ja keskuksen asiantuntijajäsenyyttä Kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunnassa. Kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista seurataan.

2.6. Kansainvälinen yhteistyö ja toiminta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Pääpaino on yhteistyöllä, johon myös muut kansalliset ihmisoikeusinstituutiot osallistuvat. Ihmisoikeuskeskuksen kannalta tärkeimpiä kansainvälisiä toimijoita ovat EU:n perusoikeusvirasto, YK:n ihmisoikeusneuvosto ja yleissopimusten valvontaelimet sekä Euroopan Neuvoston toimielimet ja Ihmisoikeusvaltuutettu.

Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot hakevat akkreditointia YK:n kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden koordinaatiokomitealta (*International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and the Protection of Human Rights*). A-statuksen saaneen instituution katsotaan täyttävän Pariisin periaatteet ja vain A-statuksen saaneet instituutiot ovat Kansainvälisen koordinaatiokomitean täysimääräisiä jäseniä ja saavat mm. puheoikeuden Ihmisoikeusneuvostossa. Suomen tavoite on saavuttaa A-status vuoden 2013 - 2014 aikana.

Ihmisoikeuskeskus edustaa Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota kansainvälisissä ja eurooppalaisissa ihmisoikeusinstituutioita koskevissa verkostoissa.

Ihmisoikeuskeskuksen tavoitteena on A-statuksen saaminen Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle. Hakuprosessi käynnistetään mahdollisimman pian kun edellytykset ovat olemassa (ensimmäisen toimintavuoden jälkeen).